

ТЕОРЕТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ТРАКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність проблеми дослідження. Незважаючи на те, що поняття «політична культура» є відносно новим для науки в цілому, зацікавленість соціологів, культурологів і політологів до вивчення та дослідження цього аспекту політичного життя зростає. Зумовлено це, перш за все, неоднозначністю трактування феномену і його багатогранністю, складністю.

Опри те, що класичне визначення політичної культури належить американському вченому Габрієлю Алмонду, співавтору праці «Громадянська культура: Політичні орієнтації в 5 країнах» (1963 р.), український політичний діяч та історик В'ячеслав Липинський описував власну концепцію даного явища ще на початку ХХ століття.

Мета дослідження. Дослідити теоретичне різноманіття феномену політичної культури і систематизувати його.

Об'єкт дослідження: дослідження політичної культури в наукових працях.

Предмет дослідження: теоретичні засади політичної культури суспільства.

Політична культура є реалізацією політичних знань, ціннісних орієнтацій, зразків поведінки соціального суб'єкта в системі політичних відносин і політичної діяльності [1]. Це поняття дає змогу описувати поведінку, цінності осіб, а також соціальних груп і громад; відіграє важливу роль в інституційних та соціально-економічних сферах діяльності. У науковий обіг це визначення було введено німецьким мислителем Йоганном Готфрідом Гердером [2, с. 152]

Втім, визначення терміну «політична культура» охоплює не всі культурні взаємовідносини в суспільстві. Важливою категорією зв'язків також є відносини в громадському суспільстві, що, за своїм визначенням, є зразком неполітичних, отже, не є об'єктом політичної культури. Це питання віднайшло рішення у праці Г. Алмонда і С. Верби – «Громадянська культура: Політичні орієнтації в 5 країнах», де визначається як «громадянська культура». Поряд з політичною культурою, громадянська культура включає правову культуру, культуру міжетнічного (міжнародного) спілкування, культуру націотворення та державотворення тощо [2, с. 154]. Чітким розмежуванням цих взаємопов'язаних понять є наявність або відсутність політичного чинника, політичної практики.

Крім того, Г. Алмонд визначає політичну культуру як сукупність психологічних орієнтацій людей стосовно політичних об'єктів. Вчений наголошує на суб'єктивних рисах цього явища, не включаючи до неї політичну діяльність, тим самим орієнтуючи це явище радше на політичну свідомість та політичну психологію. Насправді ж дане поняття охоплює не лише погляди і сприйняття, але й суспільні норми, усталені зразки поведінки, в тому ж числі – норми політичної діяльності і взаємодії влади з народом тощо.

Щодо концепції даного феномену, то Г. Алмонд і С. Верба виділяють три типи політичної культури: патріархальний тип, за якого у громадян відсутній інтерес до політичної сфери; підданський тип, для якого характерна низька активність громадян і сильна орієнтація на політичні інститути; і активістський тип, що існує за умов активної політичної позиції громадян, і їхньої зацікавленості політичним життям. На практиці ці типи взаємодіють між собою, тим самим утворюючи змішані форми.

Поділ політичної культури на типи у своїх творах впроваджував і український політичний діяч В'ячеслав Липинський, що мав своє розуміння цього явища на фоні історичних особливостей державного становища України. Концептуальні роз'яснення історик чітко формулює в праці «Листи до братів-хліборобів» (1926 р.), а саме в «листі 29» і «листі 30».

У «листі 29» політика характеризується з двох взаємопов'язаних сторін: «як наука» і «як умілість». Ключовою думкою тексту є те, що «політична культура нації виявляється в хотінню і умінню її провідної верстви використовувати для політичної творчості дані політичної науки і політичного досвіду.» [3, с. 344] Автор наголошує, що важливим чинником у політиці є прагнення народу до змін, а також стійкість у переконаннях. Таке трактування є близьким до трактувань Г. Алмонда і С. Верби, і є цілком доцільним в умовах тогочасного становища України, й в умовах відсутності політичної еліти у повному обсязі свого значення.

На початку «листа 30» В. Липинський наголошує, що для політичної культури необхідне, перш за все, взаєморозуміння між народом, «обсерваторами громадського життя», і власне політиками. Також історик вводить свою типологію можливого розвитку стосунків між владою і громадянами, а саме: емпіричний реалізм, діалектичний ідеалізм і ідеалістичний реалізм.

У праці «Хам і Яфет» (1928 р.) історик висловлює погляди на проблематику організації політичного життя в Україні. Чільне місце серед роздумів автора посідають розмірковування про причини негараздів українського народу у цій сфері. Зокрема, «егоїстично-матеріалістична темрява, яка заступить нам шлях до вищих цінностей», надмірна жага до влади, непослідовність дій, а також «ніким і нічим не обуздане хамство». [4, с. 64] Прихильник консервативної теорії вважав, що досконалим виходом для організації політичного життя в Україні є традиційна гетьманська влада з її моральним авторитетом, а також дисципліна, послух і відповідні моральні засади народу. Чимало уваги В. Липинський також приділяє патріотизму, наголошуючи на небезпеці шовіністичних настроїв у суспільстві: він зазначає, що держава не може об'єднуватись «ненавистю до Москви або Польщі, бо ненависть до Москви зажене її в Польщу, ненависть до Польщі зажене її в Москву, а ненависть до обох одночасно – в петлю самогубця або дім для божевільних». [4, с. 74]

Погляди на суперечні становлення політичної культури є актуальними і для сучасної України. Це зумовлено, перш за все, тим, що менталітет української нації має доволі суперечливий характер. Для політичної системи, і політичної культури зокрема, така невизначеність і непостійність має негативні наслідки, оскільки помітно дисбалансиє систему управління.

Тим не менш, сучасні наукові надбання і розвиток політологічної думки сприяють кращому розумінню важливості політичної культури у нашому житті.

Висновки. Отже, явище політичної культури є комплексним і багатогранним, що й зумовлює різносторонність його трактувань. Дослідження теоретичних напрацювань українських вчених доводить, що проблеми становлення цього феномену в Україні значною мірою пов'язані з історичними особливостями регіону. Подальше вивчення даного аспекту політичного життя веде до покращення його рівня і розвитку політики загалом.

Список використаних джерел

1. [Політологія. Тематичний словник \[Електронний ресурс\] – Режим доступу до ресурсу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/inf/autors.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/inf/autors.html)
2. [Требін М. П. Феномен політичної культури в політико-правовому житті суспільства / М. П. Требін. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого № 2. 2012. №12. 151–164 с.](#)
3. [Липинський, В. Листи до братів-хліборобів : про ідею і організацію українського монархізму писані 1919-1926 р. Wien: Buchdruckerei Carl Herrmann, 1926. 580 с.](#)
4. Липинський, В. Хам і Яфет з приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р. Львів: Накладом «Поступу», 1928. 30 с.
5. Толочко О. Л. Політична культура в українському суспільстві: стан та перспективи її демократизації на шляху до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/07toldse.htm>